ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ……...σελ.3

I. ΕΝΟΤΗΤΑ

Η αληθινή « ανθρωπιά » του ανθρώπου σε προσωποκεντρική προοπτική . Ήθος , Ηθική και Βιοηθική στην Ορθόδοξη Εκκλησία .

Η « ανθρωπιά » του ανθρώπου **.** …….σελ.4

Το « πρόσωπο » του ανθρώπου . Προσωπική ύπαρξη και ελευθερία (ήθος) …..σελ.5

Ηθική και Βιοηθική στην Ορθόδοξη Εκκλησία …….σελ.6

II. ΕΝΟΤΗΤΑ

Ευθανασία - Αμβλώσεις - Μεταμοσχεύσεις

Ζωή και ευθανασία …… σελ.9

Έμβρυο και Αμβλώσεις ..……σελ.12

Μεταμοσχεύσεις - « αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν »……..σελ15

« αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν »……σελ.17

ΣΥΝΟΨΗ ……σελ.19

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ……..σελ.21

« Περιγράψτε παραδείγματα παρέμβασης τόσο στη σύσταση όσο και στις λειτουργίες του ανθρωπίνου σώματος. Με βάση την ανάλυση των ποικίλων πλευρών του ανθρωπίνου ήθους στο περιεχόμενο του διδακτικού εγχειριδίου του ΕΑΠ ,να εκθέσετε τις προσωπικές σας θέσεις και προτάσεις για τη δημιουργία ενός γόνιμου διαλόγου της Ορθόδοξης θεολογίας και της σύγχρονης βιοηθικής . »

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της εργασίας μας είναι να διερευνήσουμε το σημερινό πλαίσιο διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης θεολογίας και της σύγχρονης βιοηθικής. Με ποιο τρόπο δηλαδή η Ορθοδοξία θα μπορούσε να συμμετάσχει πρωτότυπα και ουσιαστικά σε ένα τέτοιο εποικοδομητικό διάλογο .

Από την επεξεργασία αυτή αναδεικνύονται δυο βασικοί άξονες . Ο ένας άξονας είναι η *Πρόταση της Ορθόδοξης ελληνοπατερικής σκέψης* για την ελευθερία του ανθρώπου τον ανθρωπισμό του την ανθρωπιά και το ήθος του και ο άλλος άξονας αναδεικνύει και προτείνει την *σωτηριολογική συμβολή της Εκκλησίας* στις βιοηθικές αναζητήσεις διαρθρωμένη βέβαια στον θεολογικό της λόγο .

Η εργασία μας θα δομηθεί σε δυο ενότητες . Στην πρώτη ενότητα θα επεξεργαστούμε τους όρους *ανθρωπιά , ανθρώπινο ήθος , ηθική , βιοηθική ,* έννοιες οι οποίες θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε την πρόταση της Ορθόδοξης πίστης . Στην δεύτερη ενότητα θα αναφερθούμε σε παραδείγματα παρέμβασης στην σύσταση και στις λειτουργίες του ανθρωπίνου σώματος στα οποία έχοντας ως αφετηρία το ήθος και τις αρχές της Ορθοδόξου Πατερικής θεολογίας θα εκθέσουμε τις προσωπικές μας προτάσεις.

Στην σύνοψη θα καταγράψουμε τα συμπεράσματα τα οποία εν πολλής απηχούν και τις προσωπικές μας θέσεις .

I. Η αληθινή « ανθρωπιά » του ανθρώπου σε προσωποκεντρική προοπτική . Ήθος , Ηθική και Βιοηθική στην Ορθόδοξη Εκκλησία .

Η « ανθρωπιά » του ανθρώπου **.**

Η παγιωμένη αντίληψη ήταν ότι , η τεχνολογική πρόοδος αφορά το παρόν και παραπέμπει στο μέλλον, ενώ ή χριστιανική πίστη παραπέμπει κατ' εξοχήν στο παρελθόν και σε μια πέρα και έξω του παρόντος εικόνα.. Έτσι, από την εποχή κυρίως πού κυριάρχησαν οι αρχές του Διαφωτισμού (18ος αιώνας) μέχρι και τα μέσα του εικοστού αιώνα εύκολα διαπίστωνε κανείς ένα χάσμα μεταξύ επιστήμης και θεολογίας, μεταξύ τεχνολογικής προόδου και χριστιανικής πίστης. Η χρήση και απολυτοποίηση του ορθού λόγου, το θεμελιώδες δηλ. αξίωμα του Διαφωτισμού, δεν άφηνε χώρο για τη θεολογία και την πίστη.

Η εκπληκτική όμως εξέλιξη της σύγχρονης επιστήμης σε συνδυασμό με την έκρηξη της τεχνολογικής επανάστασης συνιστούν για όλους μας μια ηθική πρόκληση Μια πρόκληση η οποία απαιτεί το θάρρος μιας βασικής διάκρισης με ό,τι ονομάζουμε «ανθρωπιά » του ανθρώπου. Είναι άραγε ίδια η «ανθρωπιά » η οποία χαρακτηρίζει τον άνθρωπο της τεχνικής δυνάμεως με εκείνη που προσδιορίζει τον «άνθρωπο του προσωπικού ήθους »;[1]

Όταν αναφερόμαστε στην «ανθρωπιά » και αντίστροφα στην « απανθρωπιά » του ανθρώπου δεν εννοούμε κάποια ειδική ποιότητα της φύσης του αλλά ένα συγκεκριμένο τρόπο της ύπαρξής του μέσα στην Ιστορία του , που τον κάνει μοναδικό και ανεπανάληπτο. Γιατί ο άνθρωπος ως οντότητα δεν είναι απλώς έγχρονος (πραγματικότητα μέσα στο χρόνο) αλλά ιστορικός (φορέας και δημιουργός της Ιστορίας).[2]

Η «ανθρωπιά » στον καθένα μας είναι αυτή που του προσιδιάζει ένα συγκεκριμένο τρόπο ύπαρξης ,ο οποίος τον κάνει περισσότερο ή λιγότερο άνθρωπο . Ο εξανθρωπισμός του ανθρώπου δεν σχετίζεται με τις φυσικές ποιότητες του καθενός αλλά με τον υπαρκτικό τρόπο του κάθε ανθρώπου , με το πώς υπάρχει .

---

[1] Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου , *Δόγμα , Πνευματικότητα και ήθος της Ορθοδοξίας ,* (Πάτρα : Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο , 2002) σ..311

[2] Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου ,όπ. παρ. ,σ.311

Στην Ορθόδοξη Πατερική σκέψη το κριτήριο ήθους στα ανθρώπινα δεν είναι φυσικό (ποιοτικό ή ποσοτικό) αλλά τροπικό (υπαρκτικό) . Διότι η αλήθεια του ήθους των ανθρώπων περνά μέσα από συγκεκριμένους υπαρκτικούς τρόπους .

Πράγματι η ανθρωπιά του ανθρώπου συναντά ελεύθερα τη Βασιλεία του Θεού μέσα απ΄ την ευχαριστιακή κοινωνία και μετοχή της στην αναστημένη ανθρωπιά του Χριστού.

Με ποιο τρόπο όμως ο άνθρωπος υπάρχει και γίνεται περισσότερο ή λιγότερο άνθρωπος ; Το ερώτημα θεμελιώδες ιδιαίτερα στην Βιοηθική τομέας όπου αυτός ο τρόπος κρίνει τη σχέση του ανθρώπου με την τεχνική ,αφού ο πρωταγωνιστής και ο αποδέκτης είναι πάντα ο ίδιος ο άνθρωπος (π.χ. στις μεταμοσχεύσεις , ως δωρητής ,λήπτης , γιατρός) .

Το « πρόσωπο » του ανθρώπου . Προσωπική ύπαρξη και ελευθερία (ήθος) .

Μόνο όταν προσεγγίσουμε τον άνθρωπο μέσα από το πρόσωπο του σαρκωθέντα Χριστού δηλαδή μέσα από « αδιαίρετη και ασύγχυτη » κοινωνία και ένωση με το Θεό θα μπορέσουμε αν απαντήσουμε στον προβληματισμό .

« Πρόσωπο » στην πατερική σκέψη είναι πρωταρχικά και κυρίως έννοια καθαρά θεολογική. Αποτελεί τομή στην ιστορία του πνεύματος ή διαπίστωση, ή οποία προκύπτει από την πατερική διδασκαλία, ότι το πρόσωπο δεν αποτελεί προσδιορισμό και εξωτερική περιγραφή του όντος, αλλά τη βεβαίωσή του. Το πρόσωπο επιβεβαιώνει την μοναδικότητα και συγχρόνως δηλώνει την ύπαρξη του άλλου. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει πρόσωπο εκεί πού δεν υπάρχει κοινωνία. Το πρόσωπο δεν δηλώνει κάποιο μεμονωμένο άτομο, δεν είναι δηλ. μια αριθμητική έννοια πού μοιραία οδηγεί στη μόνωση και στην αυτάρκεια, αλλά μάλλον μιαν μοναδική οντότητα της οποίας ή ύπαρξη προϋποθέτει την ύπαρξη του άλλου.

Κι αυτή είναι η θεμελιώδης χριστιανική αρχή της ιερότητας του προσώπου. Το θέμα είναι ότι συστατικό στοιχείο του ανθρώπου δεν είναι τόσο ή υλική του ταυτότητα, το βιολογικό του μόνο είναι, όσο ή θεία του καταγωγή και ή αδιάκοπη σχέση του με τον Δημιουργό του. Το κάθε ανθρώπινο πρόσωπο έχει μια μοναδικότητα όχι τόσο λόγω της βιολογικής του ετερότητας σε σχέση με τα άλλα ανθρώπινα πρόσωπα, όσο λόγω της καταπληκτικής δυνατότητας πού έχει να μπορεί μέσα οπό τη μοναδικότητά του να πραγματώνει στην προσωπική του ιστορία τη ζωή

της κοινωνίας του Θεού. Αυτό σημαίνει ότι, κατά την Ορθόδοξη ανθρωπολογία, ό άνθρωπος δεν είναι απλώς ένα ζώο του οποίου ή δυναμική εξαντλείται και προσδιορίζεται από την άρτια βιολογική λειτουργία

Η *Ελληνοπατερική* σκέψη προσεγγίζει τον άνθρωπο ευχαριστιακά μέσα από το πρίσμα της καινής κτίσεως τον Χριστό . Εκείνου , δηλαδή , ο οποίος στοιχειοθετεί την έσχατη αλήθεια του ανθρώπου και του κόσμου. Οι Πατέρες της Εκκλησίας χρησιμοποιούν την έννοια της «συνεργίας » για να καταδείξουν ότι ο άνθρωπος ως δημιουργική οντότητα μπορεί και είναι συνεργός του Θεού ,αφού έχει πράγματι στην ίδια τη φύση του τη θεία ικανότητα και δυνατότητα της έρευνας .[3] **Το συμπέρασμα είναι ότι , το χριστιανικό φρόνημα, ως ήθος ελευθερίας, αναγνωρίζει την ιερότητα της έρευνας και της επιστημονικής αναζήτησης.**

Αυτή είναι η προσέγγιση του ανθρώπου κατά χάρη (***Χριστονομία***) . Έξω από αυτή τη χάρη , ο άνθρωπος είναι πτωτικός. Μόνο μέσα από το πρόσωπο του Χριστού φαίνεται το αληθινό πρόσωπο του ανθρώπου . Γιατί το πρόσωπο του ανθρώπου περιέχει την ανθρώπινη φύση του και ποτέ το αντίστροφο , επειδή το πρόσωπο είναι εκείνο που κάνει τη φύση να υφίσταται πραγματικά. Η φύση δεν είναι ποτέ αυθύπαρκτη , αλλά υποστασιάζεται στο πρόσωπο. Η προσέγγιση αυτή του πλασμένου ανθρώπου « κατ΄ εικόνα » και « προς ομοίωση » ονομάζεται *προσωποκεντρική* και αντιδιαστέλλεται προς τη *φυσιοκεντρική* **.** Σύμφωνα με τη παραπάνω προσωποκεντρική θεώρηση ,κάθε άνθρωπος είναι «πρόσωπο » και όχι απλώς έχει ένα πρόσωπο . Είναι μοναδικός και ανεπανάληπτος .Κάθε πρόσωπο συνιστά μια μοναδική ,αναντικατάστατη και ανεπανάληπτη υπόσταση και το ήθος του θα αναφέρεται στην προσωπική ελευθερία (στον αυθεντικά ελεύθερο τρόπο αγάπης) .

Συνεπώς η Ορθόδοξη αντίληψη δεν είναι ατομοκεντρική , τον άνθρωπο δεν τον βλέπει ως άτομο με συγκεκριμένες πράξεις, δικαιώματα, υποχρεώσεις . Είναι προσωποκεντρική , ο κάθε άνθρωπος κατανοείται ως σχέση κοινωνίας. Το πρόσωπο δεν είναι αυτονομημένο, αλλά δένεται με την **οικογένειά του,** τους **συνανθρώπους του**, την **ευρύτερη κοινωνία**, **την Εκκλησία**, **τον Θεό.**

---

[3] Κωνστανίνος Β. Σκουτέρης , « Η πρόοδος στη βιοτεχνολογία και το χριστιανικό φρόνημα », διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο :http://www.bioethics.org.gr, σ..6 , (28 / 3 /2007)

Ηθική και Βιοηθική στην Ορθόδοξη Εκκλησία .

Η Βιοηθική, ως αυτοτελής επιστημονικός κλάδος της Ηθικής εμφανίσθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του 1960, πρώτα στην Αμερική και μετά στην Ευρώπη. Είναι αποτέλεσμα της ιατρικής προόδου και των ερευνών στον τομέα της Βιολογίας και της Γενετικής. Η Βιοηθική , αποβλέπει στην αντιμετώπιση των διλημμάτων και στην κριτική αξιολόγηση των συνεπειών που η νέα γνώση έχει φέρει στην επιφάνεια της κοινωνικής ζωής . Μ' αυτή την έννοια, ή Βιοηθική ήλθε σαν μια επείγουσα ανάγκη να αντιμετωπισθούν τα ηθικά προβλήματα πού συνδέονται με την πρόοδο της Ιατρικής επιστήμης, αλλά και εκείνα πού ειδικότερα απορρέουν από τα πειράματα της βιοϊατρικής τεχνολογίας τα οποία, προφανώς, σχετίζονται με τη βιολογική ύπαρξη του ανθρώπου και πολλές φορές επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή του.

Βιοηθική είναι ηθική που αφορά στο βίο ειδικότερα του ανθρώπου. Το αντικείμενό της είναι απόλυτα καινούργιο ως απροσδόκητο. Τα επιτεύγματα που αφορούν στη βιολογική ύπαρξη του ανθρώπου είναι συχνά έξω από τον κύκλο και αυτής της πιο τολμηρής φαντασίας. Συνεπώς ή Βιοηθική έχει την αποστολή να αξιολογήσει την τολμηρή πρόοδο και να δη αν και σε ποιο βαθμό συμβιβάζεται με τις εν γένει παραδεκτές αξίες που διέπουν τη ζωή του ανθρώπου. Οι νέοι ορίζοντες που ανοίγονται με την επιστημονική έρευνα συνεπάγονται και νέες προοπτικές στις αξιολογήσεις και στην περί ζωής φιλοσοφία του ανθρώπου. Υπάρχουν δηλ. ηθικές συνέπειες που συνοδεύουν την κατά ένα τρόπο ευγενή προσπάθεια του ανθρώπου να επεκτείνει τη γνώση του, να ευκολύνει τη ζωή και να ερευνήσει το χώρο της βιολογικής διαδικασίας.

Η Βιοηθική μπορεί να λειτουργεί λυτρωτικά πράγματι για τον άνθρωπο, όταν θεμελιώνεται στο χριστιανικό φρόνημα και δηλώνει το ήθος της θεώσεως. Ο κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερο και ανεπανάληπτο πρόσωπο, το οποίο μέσα στη δική του ιστορία έρχεται να αντιμετωπίσει καταστάσεις που αφορούν αποκλειστικά αυτόν τον ίδιο. Καμμιά κωδικοποίηση κανόνων και ηθικών εντολών μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο όποιος συγκεκριμένος άνθρωπος. Η Βιοηθική, για να είναι αυθεντική ανθρώπινη ελπίδα και για να βοηθάει ουσιαστικά στη λύση των προβλημάτων και στην ορθή αντιμετώπιση των διλημμάτων που εγείρει η πρόοδος της επιστήμης, θα πρέπει να μη είναι απλή θεραπαινίδα της ευημερίας. Θα πρέπει να

δει τον άνθρωπο στην πραγματική του διάσταση και όχι αποκλειστικά και μονιστικά στη βιολογική του ύπαρξη και στην υλική ανάπαυσή του. Ο άνθρωπος δεν είναι μόνο υλικοσωματική οντότης. Το πολυτιμότερο που έχει δεν είναι το σώμα, αλλά η αθάνατη ψυχή του που τον καθιστά ελεύθερο πρόσωπο, εικόνα του Θεού.

Ο όρος «ἠθική», ως δηλωτικός κάποιου τρόπου και κώδικα συμπεριφοράς, έχει γίνει αφορμή να διατυπωθούν κατά καιρούς ποικίλες γνώμες, τα τελευταία δε χρόνια η δυτική θεολογία τον είχε για καιρό αφήσει στο περιθώριο, γιατί θεωρούσε ότι εκφράζει μια πεπαλαιωμένη αντίληψη για τον άνθρωπο και τη ζωή. Ο όρος «ἠθική» έχει την αφετηρία του στην αρχαία ελληνική σκέψη. Ετυμολογικά προέρχεται από τον όρο «ήθος»[4] πού είναι άλλη γραφή και ερμηνεία του όρου «έθος». Ο Αριστοτέλης θεωρεί την ηθική ως το δεύτερο σκέλος της αρετής, μετά την «διανοητική» . Έτσι η ηθική, πού διαμορφώνεται με τη συνήθεια, σχετίζεται με το χρόνο. Η ηθική δηλώνει τη συμπεριφορά του ανθρώπου, η οποία διαμορφώνεται ανάλογα μέσα στο χρόνο. Άλλοι αρχαίοι συγγραφείς βλέπουν στο ήθος, πέρα από τη διαμόρφωση τρόπου συμπεριφοράς, η οποία επιτυγχάνεται με τη συνήθεια, κάτι το θείο . Το ανθρώπινο ήθος είναι κάτι πέρα από ένα τρόπο πού διαμορφώνει η συνήθεια, είναι το αποτέλεσμα της σχέσεως με το θείο.

Στο Χριστιανικό κόσμο, και ειδικότερα στη σκέψη των Ελλήνων Πατέρων, με τις έννοιες ήθος και ηθική προσδιορίζεται ο χριστιανικός τρόπος ζωής, η καινή συμπεριφορά, την οποία προβάλλει και επαγγέλλεται η Εκκλησία του Χριστού. Βέβαια είναι γνωστό, ότι οι όροι «ήθος» και «ηθική» δεν είχαν ποτέ στους Έλληνες Πατέρες ευρεία διάδοση. Η χρησιμοποίησή τους ήταν οπωσδήποτε περιστασιακή και περιορισμένη. Ακόμα και ο Μ. Βασίλειος, ο οποίος συνέταξε λόγους στους οποίους δόθηκε ο γενικός τίτλος «Ηθικά», χρησιμοποίησε μια εκκλησιαστική και θεολογική γλώσσα, η οποία σαφώς διαφοροποιείται από τη νομική γλώσσα της ηθικής, όπως αυτή αναπτύχθηκε σε μεταγενέστερες εποχές.

Κατά τούς νεότερους χρόνους η λέξη «ηθική» (Ethics, Ethic, Ethique) χρησιμοποιήθηκε για να δηλωθεί η επιστήμη που ασχολείται με τις ηθικές γενικά αξίες. Στη δυτική ορολογία χρησιμοποιηθήκαν παράλληλα οι όροι Morality, Moral

---

[4]Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη , « Βιοηθική και το ήθος της Ορθοδοξίας », διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : http://www.bioethics.org.gr/05_frame.html , σ..2

Morale (από το λατινικό mos που σημαίνει ήθος) για να προσδιορισθεί το αντικείμενο της ηθικής, δηλ. η ηθική συμπεριφορά.[5]

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο που προαναφέραμε για τον άνθρωπο και το ήθος του – της χριστόνομης ηθικής - θα προσπαθήσουμε στην επόμενη ενότητα να προσεγγίσουμε μερικά από τα πολλαπλά και σύμπλοκα προβλήματα Βιοηθικής (μεταμοσχεύσεις , αμβλώσεις και ευθανασία). Στα παραδείγματά μας το **είναι** του ανθρώπου θα αναφέρεται στο πρόσωπο (στον αυθεντικά υπαρκτικό τρόπο του ανθρώπου) και το **ήθος** του ανθρώπου θα αναφέρεται στην προσωπική ελευθερία (στον αυθεντικά ελεύθερο τρόπο αγάπης) .Θα τα προσεγγίσουμε μέσα από την Ορθόδοξη θεολογική ανθρωπολογία η οποία δεν είναι ούτε θεοκεντρική ,ούτε ανθρωποκεντρική ,αλλά χριστοκεντρική δηλαδή προσωποκεντρική . Και ως τέτοια όχι μόνο δεν μπορεί να αντιτίθεται στην προσωπική ελευθερία του ανθρώπου , αλλά οφείλει να προωθεί κριτικά αυτή την ελευθερία μέσα απ΄ το ευχαριστιακό γεγονός της προσωπικής μεταμόρφωσης του ανθρώπου και του κόσμου.

ΙΙ. Ευθανασία - Αμβλώσεις - Μεταμοσχεύσεις

Ζωή και ευθανασία

Η ζωή βιολογικά έχει τρία στάδια, τη γέννηση, την ανάπτυξη και γήρανση του όντος και τον θάνατο του. Σήμερα η τεχνολογία εμπλέκεται στη γέννηση και τον θάνατο του ανθρώπου και ως εκ τούτου ως προς με την γέννηση υπάρχει ο κίνδυνος να επηρεάζει την ανάπτυξη του σε μία ελεύθερη και υπεύθυνη προσωπικότητα και ως προς τον θάνατο την αξιοπρεπή γήρανση και ολοκλήρωση της ζωής του.

Τι εννοούμε όμως , όταν λέμε στο χώρο της Βιοηθικής **Ζωή** ; Μπορούμε να προσεγγίσουμε την έννοια με δυο όψεις . Η μια όψη προσεγγίζει το ανθρώπινο ***είναι* φυσιοκεντρικά** δηλαδή η ζωή αποτελεί κτήμα , ιερό **εκκοσμικευμένο** απόκτημα , παρά δώρο προσωπικής ελευθερίας . Αυτή η προσέγγιση κρατά το ***είναι*** αιχμάλωτο εγκλωβίζοντάς το στην αναγκαιότητά του . Αυτή η Οντολογία της αναγκαιότητας , η **μεταπτωτική ,** έρχεται σε τέλεια αντίθεση με την άλλη, την έν Χριστώ-αναστάσιμη πραγματική ζωή την **προσωποκεντρική .**

[5] Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη , ό.,π., σ. 3

Ο όρος ζωή στην προσωποκεντρική προσέγγιση δεν είναι κάτι που έχω ή στερούμαι αλλά ένα ελεύθερο γεγονός προσωπικής κοινωνίας . Η πραγματικότητα της ζωής κυριολεκτείται μόνο στον άναρχο Θεό και όχι στα κτιστά δημιουργήματα , τα οποία ως δημιουργήματα προέρχονται από την ανυπαρξία στην ύπαρξη λόγω δώρου (χάρης) .

Ο βίος - το μείγμα δηλαδή ζωής και θανάτου – δεν θεωρείται δεδομένο αλλά δώρο ελευθερίας ενυπόστατο στον κάθε άνθρωπο – πρόσωπο , ο οποίος υπάρχει μοναδικά με τους άλλους ανθρώπους – πρόσωπα.

Η ύπαρξη και η ζωή κάθε ανθρώπινου προσώπου αποτελεί δώρο Θεού , το οποίο περιέχει την προσωπική του υπόσταση , αλλά ποτέ δε λειτουργεί ως δοχείο που περιέχει το πρόσωπο.

Συνεπώς το σώμα σύμφωνα με την προσωποκεντρική προσέγγιση δεν θεωρείται ποτέ καθαυτό , αλλά μέσα από το πρόσωπο . Η βιοψυχική πραγματικότητα του σώματος αποτελεί το περιεχόμενο του προσώπου . Το πρόσωπο είναι που δίνει υπόσταση στη φθαρτή ύπαρξη του ανθρώπου. Μέσω του προσώπου του ο καθένας μας δεν αναγκάζεται να περιορίζεται στη φθαρτότητα της ύπαρξής του (ως προς τη φύση) αλλά είναι ελεύθερος να διανοίγεται στην άκτιστη πραγματικότητα στον άφθαρτο Θεό .Και έτσι μετέχοντας ελεύθερα στην ελευθερία του άναρχου Θεού είναι ελεύθερος να γίνεται *κατά χάριν* . Έτσι οι έννοιες « φυσική ζωή » (δηλ. βιοψυχική) και « προσωπική ζωή » (δηλ. εκκλησιο – ευχαριστιακή)[6] ούτε διαχωρίζονται ,ούτε ταυτίζονται στον άνθρωπο αλλά βρίσκονται μεταξύ τους σε σχέση διαλεκτική .

Παρ' όλο πού η έννοια του δικαιώματος στο θάνατο, έχει απασχολήσει τούς φιλοσόφους από την εποχή της αρχαίας Ελλάδος, μόλις πρόσφατα το θέμα εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό ζήτημα με τεράστιες διαστάσεις. Εκεί πού η πορεία της φύσεως εφαίνετο μη αναστρέψιμη, ξαφνικά οι γιατροί, οι ασθενείς και οι οικογένειές τους αποφασίζουν για το τέλος της ζωής.

Η λέξη **ευθανασία** είναι ελληνική και έχει εξελιχθεί σε διεθνή όρο . Είναι σύνθετη και αποτελείται από το επίρρημα "ευ" ή το επικό "εὐ" που έχει τη σημασία του "καλός, ωραίος, γενναίος, ευγενής" και τη λέξη θάνατος. Η Αντιγόνη στην ομώνυμη τραγωδία του Σοφοκλέους ήταν αποφασισμένη "καλώς θανείν"

[6] Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου ,όπ. παρ. ,σ. 353

(Σοφοκλέους "Αντιγόνη" στ. 97)[7] , δηλαδή να πεθάνει έντιμα, και όχι ατιμασμένη μη θάβοντας τον αδελφό της Πολυνείκη. Ευθανασία τότε δεν σήμαινε ποτέ το πρόωρο τέλος απελπισμένης και επώδυνης ζωής, δεν εξισωνόταν ποτέ με τη σημερινή έννοια της "βοηθείας προς τον θάνατο"

Η σημερινή αντίληψη είναι , ότι ευθανασία σημαίνει να θέσει ο γιατρός ή κάποιος άλλος τέλος στη ζωή ενός ασθενούς με άμεσο ή έμμεσο τρόπο για λόγους "ανακούφισης από τους πόνους" ή για να ικανοποιηθεί η επιθυμία του ασθενούς .

Το ύψιστο χρέος όμως που έχουμε για τη ζωή ως **δώρου** του Θεού μας δίδει και ο Ιπποκράτης, ο οποίος αποκρούει απολύτως την ευθανασία και μάλιστα ζητεί από τους ιατρούς να ορκισθούν ότι "δεν θα δώσουν σε κανένα ποτέ θανάσιμο φάρμακο, όταν το ζητήσει, ή θα τον συμβουλεύσουν να το πάρει". Και μεταφέροντας τον Όρκο του Ιπποκράτη στις ημέρες μας ο καθηγητής Α. Σπανιόλο τονίζει ότι " η έννοια του ιατρικού λειτουργήματος είναι να θεραπεύει και να δίνει ζωή και όχι να σκορπά τον θάνατο… ο θάνατος δεν είναι ποτέ ιατρική πράξη" (A. Spagnolo, Perche non condiviso l' eutanasia, per. "Le Scienze" ,n.88, pp.52-53,1996). [8]

Πολλοί ιατροί σε όλο τον κόσμο έχουν την άποψη του καθηγητή Σπανιόλο ότι δηλαδή η αποδοχή της ευθανασίας από αυτούς σημαίνει ήττα τους και κατάργηση τους!

Έρευνα του Πανεπιστημίου Campus Biomedical αποδεικνύει ότι κανείς εξ όσων ζητούν την ευθανασία δεν το θέλει απλά και μόνο από την επιθυμία του να πεθάνει, αλλά για τρεις λόγους, που αποτελούν και έμμεσο έλεγχο της σύγχρονης κοινωνίας:

- ο φυσικός πόνος,
- η απογοήτευση από την εξασθένηση των φυσικών δυνάμεων και από
- τον φόβο ότι αποτελεί βάρος για τους οικείους του.

---

[7] Χριστοδούλου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος: «Εκκλησία και το πρόβλημα της ευθανασίας. Ιατρική ηθική και βιοηθική » , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : www.ecclesia.gr/greek/archbishop/default hasp?id=89&what_main=1&what _main=1&what_sub=6&lang=gr&archbishop_heading=Κοινωνία , 1/1/2002 , 1 / 4 / 2007

[8] Χριστοδούλου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος , ό.π.,(1/4/2007)

Αν ο ασθενής διαπίστωνε ότι ένα από αυτά ή και τα τρία αντιμετωπίζονται δια της αγάπης , ότι δεν είναι άτομο αλλά πρόσωπο σε κοινωνία με άλλους ανθρώπους πρόσωπα , και του ενδιαφέροντος του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού και των συγγενών και φίλων του δεν θα οδηγείτο στο να ζητήσει την ευθανασία.

Οι στιγμές της ζωής μας που συνδέονται με την αρχή και το τέλος της, όπως και αυτές της αδυναμίας, του πόνου και των δοκιμασιών μας κρύπτουν μια μοναδική ιερότητα που απαιτεί ιδιάζοντα σεβασμό εκ μέρους όλων .

Όσοι υποστηρίζουν την ευθανασία έχουν την πεποίθηση τους ότι η ύπαρξη του ανθρώπου πρέπει να αξιολογείται με βάση τη δύναμη και την ικανότητα του στην παραγωγή έργου. Η στάση τους αυτή τους οδηγεί στο λογικό συμπέρασμα ότι αξιοπρεπής είναι μόνο ο ισχυρός, ο υγιής και η κοινωνία πρέπει να αποτελείται μόνο από τέτοιους "αξιοπρεπείς ανθρώπους". Είναι η ίδια αντίληψη ότι ο άνθρωπος είναι ένα σύνολο κυττάρων που εργάζονται αρμονικά μεταξύ τους ως μία τέλεια μηχανή, που πάντως όταν χαλάσει επισκευάζεται κι όταν κάνει τον κύκλο της πετιέται.

Επίσης πιστεύουν , κατά την φυσιοκεντρική προσέγγιση – την οποία εξηγήσαμε παραπάνω - ότι στην κοινωνία δεν υπάρχει τίποτε άλλο εκτός από την ύλη και πως η ζωή δεν έχει οποιαδήποτε ιερότητα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη μόνο με την εξωτερική ομορφιά και τη φυσική και οικονομική ευρωστία. Με την επικράτηση σε ορισμένες σύγχρονες κοινωνίες της υλιστικής στάσης προς το μυστήριο της υπάρξεως μας πάνω σ' αυτόν τον φιλόξενο πλανήτη αναπτύσσεται σ' αυτές μία τάση η ζωή να ξευτελίζεται, να μην έχει καμία αξία και έτσι με ευκολία να αναιρείται και να γίνεται αντικείμενο βασανιστηρίων ή εκμετάλλευσης.

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να εκθέσουμε και τις δικές μας θέσεις σχετικά με το ζήτημα . Σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε με τις θέσεις των υλιστών , οι οποίοι θεωρούν το σώμα κτήμα ιδιοκτησίας με ιδιοκτήτη (το Θεός ; το ίδιο το υποκείμενο ; την κοινωνία ;) δεν μας απασχολεί .

Για μας το ανθρώπινο σώμα , η ίδια η ζωή , όπως αναλυτικά εκθέσαμε παραπάνω δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση **κτήμα** ,αλλά **δώρο** το οποίο δεν έχει τελική αναφορά του την αναγκαιότητα της κτιστής φύσης του (από του μηδενός … στο μηδέν) ,αλλά την ελευθερία της προσωπικής κλήσης (από χάριτος … εις χάριν)

Έμβρυο και Αμβλώσεις .

Για να εξετάσουμε τώρα τα θέματα που αφορούν την εμβρυακή ύπαρξη και τις αμβλώσεις θα στηριχτούμε πάλι στις δυο προσεγγίσεις περί Ζωής (φυσιοκεντρική - προσωποκεντρική) .

Ας « ξεδιπλώσουμε » τις σκέψεις μας με ένα ερώτημα το οποίο θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε . Η φέρουσα μητέρα (γονείς) ή δεν έχει κανένα δικαίωμα επί του εμβρύου ή αντίθετα έχει κάθε δικαίωμα επί του εμβρύου ;

Όσοι υποστηρίζουν το πρώτο σκέλος του ερωτήματος πιστεύουν ότι το έμβρυο *προσωποποιείται* με βάση την παρουσία της ψυχής . Το έμβρυο είναι άνθρωπος – πρόσωπο εξαιτίας της εμψύχωσής του και συνεπώς κάθε άμβλωση είναι ανθρωποκτονία εκ προμελέτης. Έτσι η απόλυτη προστασία των δικαιωμάτων του εμβρύου είναι υπεράνω της προστασίας της ζωής ή και των δικαιωμάτων της μητέρας. Σύμφωνα λοιπόν με αυτή την αντίληψη η μητέρα στερείται κάθε δικαιώματος εκουσίας διακοπής της κύησης , αφού η ζωή είναι η πρωταρχική των αξιών και καθοριστική για την πρόσβαση σε άλλες αξίες. Συνεπώς το δικαίωμα του εμβρύου στο ζην προέχει όλων των δικαιωμάτων που δύναται να έχει η γυναίκα .

Μέσα από αυτή την ουσιοκεντρική άποψη η προσωπική ταυτότητα του εμβρύου , θεωρείται κατά τρόπο απόλυτο . Αυτή η αντίληψη είναι σήμερα παρούσα στην απανταχού της γης θεολογική παραγωγή « **σχολαίου** » τύπου [9].

Η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη , η οποία υποστηρίζεται από τους οπαδούς του δεύτερου σκέλους του ερωτήματος , είναι ότι η μητέρα έχει κάθε δικαίωμα επί του εμβρύου αφού για να υπάρξει *προσωπότητα* του ανθρώπου εκτός από την παρουσία ανθρώπινου γενετικού υλικού απαιτεί την έκφραση συναισθημάτων , ηθικής συνείδησης , δυνατότητες επικοινωνίας , αυτοσυνειδησίας . Έτσι προκύπτει η πρόταση ότι το έμβρυο ποτέ δεν θεωρείται εκ προοιμίου πρόσωπο αλλά μόνο εκ των υστέρων και σε σχέση με τους γονείς του. Σε αυτή την προοπτική στο ζυγωτό των πρώτων ημερών δεν θα πρέπει να παραχωρείται η προστασία την οποία δικαιούνται τα πρόσωπα. Συνεπώς κατά την αντίληψη αυτή τα έμβρυα « ανήκουν » στους γονείς.

Η θέση αυτή έχει ένα θετικό στοιχείο που δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί . Αντιλαμβάνεται την οντολογική ταυτότητα του εμβρύου όχι αφαιρετικά αλλά υπαρκτικά όχι ανεξάρτητα από τους γονείς και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

[9] Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου ,όπ. παρ. ,σ.338

αλλά σε σχέση με αυτούς. Ταυτόχρονα όμως παγιδεύεται σε ένα σημαντικό μειονέκτημα το οποίο καθιστά την *προσωπότητα* του εμβρύου κτήμα της μητέρας. Έτσι η άμβλωση από ηθικό ερώτημα γίνεται μια απλή επέμβαση χωρίς συνέπειες για το ήθος της ύπαρξης του ανθρώπου .

Οι δυο διαμετρικά αντίθετες φυσιοκεντρικά θέσεις θέτουν το εξής δίλημμα : το έμβρυο τελικά είναι πρόσωπο ή βιολογικό υλικό και η άμβλωση είναι φόνος ή απλή επέμβαση ; Κοινός παρονομαστής των προτάσεων είναι η φυσιοκεντρική προσωπολογία. Για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε το « αδιέξοδο » των προτάσεων αυτών , μήπως πρέπει να εγκαταλείψουμε κάθε φυσιοκεντρική προσέγγιση του ανθρώπινου φαινόμενου και να το « δούμε » μέσα από το ευχαριστιακό πρίσμα μιας προσωποκεντρικής προσέγγισης της ύπαρξης σε εσχατολογική προοπτική της κοινωνίας ;

Η προσωπότητα στον άνθρωπο δεν ανάγεται ούτε σε « ποιότητα ουσίας » (ψυχική ή γενετική) , ούτε σε « υπαρκτική διάσταση » (χρονική) , αλλά στην εσχατολογική κλήση και ευχαριστιακή του ανθρώπου. Η προσωπολογία του ανθρώπου για μας δεν είναι φυσιοκεντρική αλλά **εσχατο - μυστηριακή.** Δηλαδή για μας το έμβρυο δεν είναι προσωπική ταυτότητα και υπόσταση λόγω « άκρας συλλήψεως , αλλά είναι προσωπική ταυτότητα και υπόσταση χάριτι – εσχατολογικά (εν Χριστώ) . Σε αυτή τη προσωποκεντρική βάση της χριστοειδούς ανθρωπολογίας στη βάση από κοινού - τόσο για το έμβρυο όσο και για την μητέρα - εσχατολογικής κλήσης μπορούμε να επανεξετάσουμε το θέμα των αμβλώσεων.

Είναι γεγονός ότι κάθε περίπτωση άμβλωσης εμπεριέχει μια σύγκρουση , αρχικά σε προσωπικό και ηθικό επίπεδο και στη συνέχεια σε κοινωνικό . Γι αυτό η άμβλωση θεωρείται πραγματικό πρόβλημα και όχι απλό περιστατικό. Η κάθε άμβλωση είναι κάτι σοβαρό ανεπίδεκτο υπεραπλούστευσης και εκχυδαϊσμού : είναι ένα προσωπικό πρόβλημα και πρόκληση ελευθερίας. Δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αρνηθεί ότι ή κυοφορούσα είναι αυτή που έρχεται αντιμέτωπη με τους κινδύνους μια εγκυμοσύνης .Δεδομένης της ποικιλίας των περιστάσεων (προβλήματα υγείας της μητέρας , του εμβρύου , προβλήματα στις σχέσεις των γονέων κ.λ.π.) , μπορεί να καταλήξει στην απόφαση , η οποία πρέπει να είναι ελεύθερη και υπεύθυνη , εκούσιας διακοπής της κύησης (από κοινού με τον πατέρα και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον) . Απόφαση η οποία δεν έρχεται σε αντίθεση με την ευχαριστιακή **χριστονομία** , αλλά μπορεί να βρει σε αυτή το εσχατολογικό θεμέλιο και την κριτική της δικαίωση. Βέβαια ποτέ δεν θα συμφωνούσαμε με αμβλώσεις δημογραφικών

συμφερόντων , αλλά και πολύ περισσότερο να χρησιμοποιείται η άμβλωση ως μέτρο αντισύλληψης .

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι κάθε άμβλωση παραμένει μια εξαίρεση που σηματοδοτεί την αποτυχία αγάπης ενός συγκεκριμένου « προγράμματος και κλήσεως ζωής » .[10] Πρόκειται για μια από κοινού αποτυχία αγάπης , δηλαδή αποτυχία σχέσεων : για το έμβρυο και τη μητέρα , για τους γονείς και την κοινωνία και τέλος για την ανθρωπότητα και τον ίδιο το Θεό. Αυτή η αποτυχία αγάπης δεν υπερβαίνεται παρά μόνο από την εν Χριστώ Ανάσταση και εσχατολογική βασιλεία. Διότι ο Θεός όταν δημιουργεί τον άνθρωπο τον θέλει ελεύθερο (κατ'εικόνα) και αλληλέγγυο του Θεού (καθ' ομοίωσιν) .

Μεταμοσχεύσεις - « αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν ».

Η Ιατρική και η Βιολογία δεν ασχολούνται με άψυχα αντικείμενα, δεν είναι δηλ. κάτι αντίστοιχο με τη φυτολογία ή έστω με τη ζωολογία. Αντικείμενό τους είναι η μοναδική πραγματικότητα της ανθρώπινης ζωής, η οποία είναι αναπόσπαστα δεμένη με το ανθρώπινο πρόσωπο, το οποίο ως εικόνα του Θεού, έχει τη μοναδική κλίση και προοπτική της αθανασίας. Αυτό σημαίνει ότι η Ιατρική και Βιολογία οφείλουν να λειτουργούν επικουρικά και όχι εξουσιαστικά και κυριαρχικά. Ποια είναι τα όρια των παρεμβάσεων πάνω στο ανθρώπινο σώμα ; Ασφαλώς πιστεύουμε ότι οι επιστήμες αυτές με τη συνεργασία της τεχνολογίας πρέπει να εργάζονται υπέρ του ανθρώπου σε αναφορά και κοινωνία προς τον Δημιουργό .

Οι περισσότερες θρησκείες, παρά τις ποικίλλουσες ευαισθησίες τους στα θέματα του σώματος και του θανάτου και την δυσκολία τους άνευ όρων να αποδεχθούν το επιστημονικό τόλμημα ή απερίφραστα να υιοθετήσουν την διείσδυση της επιστήμης στην μεταφυσική, διαβλέποντας μια έντονη έκφραση ανθρώπινης αγάπης και αλληλεγγύης γενικώς αποδέχονται την ιδέα και την πρακτική των μεταμοσχεύσεων.

Τα δύο βασικά προβλήματα που θα έπρεπε η κάθε θρησκεία να ξεπεράσει προκειμένου να συναινέσει στην δωρεά σώματος και τις μεταμοσχεύσεις είναι αφ' ενός μεν το κατά πόσον οι νέες αυτές χειρουργικές πρακτικές τραυματίζουν τον σεβασμό προς το σώμα, αφ' ετέρου δε το αν ο εγκεφαλικός θάνατος ταυτίζεται με τον

[10] Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου ,όπ. παρ. ,σ.346

θάνατο του ανθρώπου.

Θα επεξεργαστούμε τους προβληματισμούς μέσα από την εσχατολογική προσωποκεντρική προσέγγιση ,που είναι σωτηριολογική (ως εξωκτισιακή) και όχι μέσα από την φυσιοκεντρική η οποία είναι μεταπτωτική (ως ενδοκτισιακή).[11]

Με τον όρο μεταμοσχεύσεις εννοούμε τις χειρουργικές επεμβάσεις κατά τις οποίες εμφυτεύουμε στον οργανισμό του λήπτη ιστό ή όργανο προερχόμενο από το τον οργανισμό του δότη. Στο θέμα των μεταμοσχεύσεων, το πρώτο πνευματικό ερώτημα είναι αυτό της αυτοδιαθέσεως του σώματος, σε θεολογική και πνευματική βάση: Είναι το σώμα μας κάτι δικό μας που μπορούμε να το προσφέρουμε ή κάτι που δεν μας ανήκει και δεν δικαιούμαστε να το εκχωρούμε;

Κατά την αγία Γραφή, είμαστε *« αλλήλων μέλη»* και *«εν σώμα»*[12], πράγμα που σημαίνει ότι μπορούμε και οφείλουμε να εκχωρούμε τα σώματά μας στους αδελφούς εν αγάπη και στην Εκκλησία με εμπιστοσύνη. Οι μεταμοσχεύσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν μοναδική ευκαιρία ώστε η μεταξύ μας κοινωνία και η συγγένειά μας ως ανθρώπων να βρει την απόλυτη έκφρασή της στη ζωή μας.

Η προσφορά του σώματος και ζωής, ως κίνηση αγάπης προς τον πλησίον, είναι πράξη ιδιαίτερα επαινετή στην ευρύτερη χριστιανική παράδοση. Προσφέροντας το σώμα μας το εξαγιάζουμε, το καταξιώνουμε ως ναό του Θεού.

Η Εκκλησία διακηρύττει ότι ο άνθρωπος είναι εικόνα του Θεού, πού ζει όχι ως αυτόνομη μονάδα, αλλά σε σχέση με τον συνάνθρωπό του και την κτίση. Στην έννοια του προσώπου στηρίζεται η ελευθερία, η οποία καθορίζεται και από τις σχέσεις του ανθρώπου μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Ο σεβασμός προς το πρόσωπο καθορίζει και τη στάση μας απέναντι στους συνανθρώπους μας. Ο θάνατος δεν είναι τότε υπόθεση ενός, αλλά όλων όσοι συνδέονται με το συγκεκριμένο πρόσωπο. Δεν μπορεί κανείς να αποφασίζει για τον εαυτό του, γιατί υπάρχει ακόμα ένας περίγυρος συγγενικών προσώπων, πού έχουν άμεση σχέση με τη ζωή του αλλού.[13]

Το δεύτερο βασικό ερώτημα είναι το πότε ακριβώς συμβαίνει ο θάνατος. Το

---

[11]Κ. Αγόρας , Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου ,όπ. παρ. ,σ. 350

[12]Αρχιμ. Νικόλαος Χατζηνικολάου , « Θρησκευτικές πτυχές των μεταμοσχεύσεων » , Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : http://www.bioethics.org.gr/05_frame.html , σ..6

[13] Σεβ. Μητροπολίτου Φθιώτιδος « Η θέσις της Εκκλησίας επί του θέματος της Ευθανασία » κ.κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : www.ecclesia.gr/ Εισηγήσεις , 28/3/2007

γεγονός του θανάτου έχει επακριβή χρονική στιγμή ή αποτελεί κατάσταση που απαιτεί κάποια χρονική διαδικασία και την οποία προσδιορίζουμε με βιολογικές παραμέτρους; Αν είναι στην εξουσία του ανθρώπου η παράταση της ζωής, είναι ταυτόχρονα και η προσπάθεια καθυστέρησης του θανάτου ή υπό ορισμένους όρους και η επίσπευση της στιγμής του;

Ο εγκεφαλικά νεκρός μοιάζει με ζωντανό, αναπνέει, η καρδιά του χτυπάει, είναι σχετικά ζεστός, δεν εμφανίζει εικόνα αποσυνθέσεως, τα όργανά του ακόμη λειτουργούν με αποτέλεσμα οι συγγενείς του να διατηρούν ελπίδες, να λειτουργούν στη λογική του λίγο ακόμα, του μήπως έχει γίνει λάθος ή του μήπως γίνει θαύμα.

Αυτό δυσκολεύει τις θρησκείες να προβούν σε συγκεκριμένες τοποθετήσεις περί του θανάτου, ο οποίος από θεολογικής απόψεως αποτελεί αψηλάφητο μυστήριο. Οι θρησκείες είναι αναρμόδιες και απρόθυμες να εκφυλίζουν με επιστημονικούς ορισμούς θέματα και έννοιες που θεωρούν στη φύση τους ιερά. Αυτός είναι ο λόγος που προτιμούν να στέκονται με δέος και σιωπή μπροστά στο άγνωστο του θανάτου.

Αυτό όμως δεν δημιουργεί από πνευματικής πλευράς ηθικά προβλήματα στις μεταμοσχεύσεις .

Τρίτο ερώτημα είναι το ποια εξουσία μας δίνει επί της βιολογικής ζωής μας η αγάπη προς τον Θεό και ποια η αγάπη προς τον συνάνθρωπο.

Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα μπορούν να βρεθούν μόνο μέσα στο τι ακριβώς είναι ο συνάνθρωπός μας, ποια είναι η γνήσια αγάπη και πώς αυτή εκφράζεται με ελευθερία.

«αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν». [14]

Στην κοσμική αντίληψη των μεταμοσχεύσεων επιδίωξη είναι η εξεύρεση μοσχευμάτων. Στην Ορθόδοξη θεολογική αντίληψη σκοπός είναι η δημιουργία «πλησίον». Η πρώτη ψάχνει για αριθμούς· η δεύτερη για *«αλλήλων μέλη»* . Υπό πνευματική έννοια, η δωρεά οργάνων δεν σημαίνει ότι προσφέρουμε κάτι από την περιουσία μας, αλλά μοιραζόμαστε κομμάτια της υποστάσεώς μας.

---

[14] Μάρκ. ιβ΄ 31.

Στην χριστιανική παράδοση, σύμφωνα με την παραβολή του καλού Σαμαρείτη,[15] «πλησίον» αυτός που τρέχει να βοηθήσει, αυτός που αντικρίζει στο πρόσωπο του πάσχοντος συνανθρώπου του τον αδελφό. Πλησίον δεν είναι αυτός που δέχεται την αγάπη, αλλά αυτός που την προσφέρει· δεν είναι ο λήπτης αλλά ο δότης. Αυτός γίνεται πλέον και πλησίον του Θεού. Τον φέρνει δίπλα του. Η πράξη της αγάπης λύνει μεν το πρακτικό πρόβλημα του αποδέκτη της, κυρίως όμως ευεργετεί πνευματικά τον ευεργέτη. Πραγματικός λήπτης είναι ο δότης!

Ο άλλος δεν είναι άλλος, δεν είναι αυτός που μας ανήκει, αλλά αυτός στον οποίο εμείς ανήκουμε. Όποιος ζει τον άλλον ως «άλλον» στερεί τον εαυτό του από την εμπειρία του αδελφού, την βίωση της κοινωνίας, την αίσθηση της κοινής συγγένειας. Η επιβεβαίωση της ετερότητας του άλλου μας αποξενώνει από τον Θεό.

Το σώμα ως στοιχείο της υποστάσεώς μας, συμμετέχει στην έκφραση της αγάπης. Η αγάπη ως φιλικότητα εκφράζεται με χειραψία, ως λεπτότητα, στοργή και προστασία με χάδι· ως τρυφερότητα, υπόσχεση και πιστότητα με φίλημα, ως εγκαρδιότητα και προσέγγιση με εναγκαλισμό. Αλλά και ακόμη παραπάνω· ως ερωτική ταύτιση εκφράζεται με την ιερότητα της συνουσιακής [16]συνομιλίας και την κοινή συνεισφορά και ένωση των γαμετών, δηλαδή την μεταφορά γενετικής ύλης (σπέρμα, σπερματοζωάρια κ.λπ.) από τον άνδρα στη γυναίκα.

Με βάση αυτήν την λογική, η προσφορά αίματος, ιστών η οργάνων αποτελεί μία ειδική μορφή της σωματικής έκφρασης της αγάπης προς τον πλησίον. Η Εκκλησία θα μπορούσε να στέκεται ευγνώμων απέναντι του Θεού για το δώρο των μεταμοσχεύσεων, το οποίο και αποτελεί μοναδική ευκαιρία που μόνον η εποχή μας ως δυνατότητα απολαμβάνει. Η ιδέα της μεταμοσχεύσεως ίσως θα μπορούσε να αποτελέσει μοναδική έκφραση της χριστιανικής αγάπης . Εκκλησία που δεν δέχεται τις μεταμοσχεύσεις, με το παραπάνω πνεύμα, αγνοεί τη διδασκαλία της.

Οι μεταμοσχεύσεις δεν αποτελούν μια χειρουργική τεχνική , αποτελούν ύψιστη πνευματική επιταγή.

Συνεπώς είναι ανάγκη να είμαστε πολύ υπεύθυνοι και να γνωρίζουμε ότι :

- Ό,τι αναφέρεται στη διάγνωση του θανάτου πρέπει να γίνεται με συνθήκες

[15] Λουκ. ιβ΄ κε΄ 37.

[16] Αρχιμ. Νικόλαος Χατζηνικολάου , ό. , π., σ..14

μεγάλης προσοχής και απεριόριστου σεβασμού.

- Η αφαίρεση των οργάνων και ότι σχετίζεται με το σώμα να επιτελείται με την αίσθηση ότι πλησιάζουμε κάτι ιδιαιτέρως ιερό που έχει άμεση σχέση με την αιώνια υπόσταση και την ελεύθερη βούληση του προσώπου.
- Η ελεύθερη βούληση του δότη να είναι συνέπεια συναίνεσης έπειτα από διαφώτιση κι όχι έπειτα από κάθε μορφή «εικαζόμενης συναίνεσης».

Ο μεγαλύτερος εχθρός των μεταμοσχεύσεων δεν είναι η φιλαυτία του κόσμου αλλά εμείς με τα μικροσυμφέροντα και τους εγωισμούς μας. Οι μεταμοσχεύσεις δεν θα προχωρήσουν με ρηχά κηρύγματα περί αλληλεγγύης και αλτρουϊσμού των άλλων ούτε με παραπλανητικές διαφημίσεις. Ο δρόμος των μεταμοσχεύσεων περνάει από την μετάλλαξη του δικού μας φρονήματος και της δικής μας ζωής. Και αυτή η μετάλλαξη της θέσης μας θα έρθει , όταν κατανοήσουμε τον « πλησίον » και έρθουμε σε κοινωνία μαζί του .

Για να μπορέσουμε όμως να πλησιάσουμε το νόημα του « πλησίον » θα πρέπει να έχουμε δείγματα αλλαγής και από το φορέα της Ορθοδοξίας δηλαδή την Εκκλησία και περισσότερο συγκεκριμένα τον ανώτερο κλήρο .Ο οποίος πολλές φορές φροντίζει με τα κυρήγματά του και τις πράξεις του να μας θυμίζει το αντίθετο.

ΣΥΝΟΨΗ

Θα κλείσουμε την εργασία μας βάζοντας ένα διττό ερώτημα . Υπάρχει άραγε όριο στις βιοϊατρικές έρευνες και στις τεχνολογικές παρεμβάσεις πάνω στην ανθρώπινη υπόσταση - από το ανθρώπινο γονίδιο μέχρι τον θνήσκοντα άνθρωπο – και με ποια κριτήρια προσδιορίζεται αυτό το όριο ; Αυτό το σύνθετο ερώτημα που γεννιέται σχεδόν καθημερινά με αφορμή π.χ. την ευθανασία , την τεχνητή γονιμοποίηση , τα πειράματα , την κλωνοποίηση κ.λ.π. .

Ποιος μπορεί να αρνηθεί ότι αποτελεί για όλους μας μια ηθική πρόκληση ;

Ούτε η φυσιοκεντρική ετερόνομη ηθική , ούτε η φυσιοκεντρική αυτόνομη ηθική είναι αυτές που θα μας βοηθήσουν να προσεγγίσουμε το ερώτημα , γιατί και οι δυο είναι μεταπτωτικές (ως ενδοκοσμικές) .

Αυτή η ηθική πρόκληση του ερωτήματος θα μπορέσει να απαντηθεί μόνο όταν το προσεγγίσουμε μέσα από την ευαγγελική ελληνοπατερική προοπτική της Ορθοδοξίας Την προοπτική και την μαρτυρία της Ορθοδοξίας η οποία στηρίζεται στην προσωποκεντρική ευχαριστιακή ηθική της χριστονομίας . Όταν δούμε δηλαδή την ανθρώπινη ζωή όχι γενικευμένα και αφηρημένα αλλά μόνο συγκεκριμένα ενυπόστατη στα πρόσωπα . Ακριβώς αυτή η έννοια του προσώπου είναι που του χαρίζει την ελευθερία της ύπαρξής του , η οποία είναι οντολογική και εξαρτάται από τον τρόπο της άσκησής της (ήθος) .

Συνεπώς στη Βιοηθική οφείλουμε να αντιτάσσουμε την προτεραιότητα της ελευθερίας του προσώπου. Γιατί μόνο έτσι η φθαρτή ανθρώπινη φύση μας δεν θα στερηθεί τις προϋποθέσεις για να μπορεί να γίνει στον καθένα μας ένα προσωπικό δώρο ελευθερίας το οποίο θα προσωποποιηθεί στο Χριστό στο Σώμα Του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αρχιμ. Νικόλαος Χατζηνικολάου , « Θρησκευτικές πτυχές των μεταμοσχεύσεων » Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : http://www.bioethics.org.gr/05_frame.html , (1 / 4 / 2007)

2. Αγόρας , Κ. Γιαγκάζογλου, Στ. π.Λουδοβίκος , Ν. και Φωτίου , Στ. *Δόγμα , Πνευματικότητα και ήθος της Ορθοδοξίας* , (Πάτρα : Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο , 2002)

3. Λουκ. ιβ΄ κε΄ 37.

4.Μάρκ. ιβ΄ 31.

5. Σκουτέρης , Β., Κωνστανίνος , « Βιοηθική και το ήθος της Ορθοδοξίας », διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : http://www.bioethics.org.gr/05_frame.html , (28 / 3 /2007)

6.Σκουτέρης , Β., Κωνστανίνος , « Η πρόοδος στη βιοτεχνολογία και το χριστιανικό φρόνημα », διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο :http://www.bioethics.org.gr, (28 / 3 /2007)

7. Νικολάου , Μητροπολίτου Φθιώτιδος , « Η θέσις της Εκκλησίας επί του θέματος της Ευθανασία » , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : www.ecclesia.gr/ Εισηγήσεις , (28/3/2007)

8.. Χριστοδούλου , Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος , « Εκκλησία και το πρόβλημα της ευθανασίας. Ιατρική ηθική και βιοηθική » , διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο : www.ecclesia.gr/greek/archbishop/default hasp?id=89&what_main=1&what _main=1&what_sub=6&lang=gr&archbishop_heading=Κοινωνία , 1/1/2002 , (1 / 4 / 2007)